

raç id. □ 1.ª doc.: Lab. 1839 i hom l'assenyala ja en una trad. medical de l'àrab al català, del S. XIV: cf. DCEC (CUSCUTA).

DERIV.: *Cuscutàcies*.

Cusó, V. *coquí*

CÚSPIDE, pres del ll. *cuspis*, -idis 'punta', 'objecte punxegut'. □ 1.ª doc.: Lab. 1839.

DERIV.: *Cuspidat*.

CPT.: *Cuspidifoliat*.

Cuspinera, -eda, veg. *COSPINS*.

Cusquivana, potser d'un encreuament de *cuscurr* / *cascavell* amb *escativanes*.

Cussa, *cussarró*, *cusset*, *cussó*, V. *gos* *Cussó* 'corc', V. *cuc* *Cussogues*, V. *peggolles* *Cussol*, V. *coffi* *Cussoli*, V. *cócera* *Cussura*, V. *coffi*

CUSTODIA, pres del ll. *cüstodia* 'guardia, conservació', 'centinella', 'empresonament', derivat de *cūstos*, -ōdis 'guardia', 'vigilant'. □ 1.ª doc.: S. XIV.

La *custòdi*' és aquexa / que donzell' ha mester / per guardar si metexa: / que faça son poder / que'l cor pur e net lexe / ne hom al món vull' amer» (en el text prosificat: «la terça *custòdia* que donzella ha mester ---»), *Dones*, cap. 75 (*EntreDL* I, 186.1). També apareix ja en les *Ordinacions de Cort* de 1344, etc. En forma rigorosament hereditària ha quedat en el nom del poble vallespienc de *Costoja*, en el valencià de *Custurera* (Vall de Seta), lleu modificació de *Kustuera* < àr. *kustuira* < mossàr. *Costoïda*, i en el castellà de *Castuera*.

DERIV.: Del verb CUSTODIRE 'custodiar, muntar la guardia' prové el cat. ant. *costeir* 'guardar', dissimilació de *costoir* (que molts han llegit malament *rosceir*): «con serà malalt, qui'l *custoïrà*? Con haurà fam, qui li darà a menjar?», Llull (*Blanq. I*, 86 18); «lo loch d'Artesa se sie minvat dels pobladors, e lo dit terme no s puxe *custuir* com sie menester; e la comanadoria de Gardeny non puxe haver aadés gran profit del dit terme --- per rahó com no s *costoeyx*, per lo gran càrrech que y és ---», a. 1359, MiretS, *TemplH*, p. 410; «yo dit Satayeda promet la dita vi<n>ya ben *costeyr* et conrear», a. 1389, anàlogament *costajr* 1452, «porcels --- gordar e *costair*» altre de 1452 (CaCandi, *StHilari S*, pp. 162, 168, 169). En *AlcM* se'n trobaran d'altres s. v. *costoir*, *cosceir*, *custodir*, *custuir* i *costenyia* (-n. mal suplerta). «De tisiquea / o d'etiquea / por mostraràs: / sempre seràs / ben *costebida*: / tantost guarida, / com ho volràs, / ésser poràs», JRoig (*Spill*, 6095, i d'altres anàlegs, vv. 8254, 8282, 10206). Va deixar també alguna descendència popular a l'altre vessant pirinenc: gascó comenger *acoustoudé* «soigner» (Dupleich, *Patois de St. Gaudens*, s. v.).

Un altre derivat degué ser CUSTODIARIUS, d'on *custiero* com a nom d'ofici, en un document de la Rioja Alta, de 1044 (Mz. Pidal, *Doc. Ling.*, 71.10, 26). D'un postverbal de *costeir* es deu tractar en *costey* (*DAlc.*),

cf. el cognom *Custey*. Però el mateix ll. CUSTÒDEM potser va deixar descendència en català, per via popular, si ho encerta *AlcM*, en mirar així un mot *costou* m. 'superfície de la terra bona per al cultiu i plantes' (*aquesta terra té bon costou*, a Alcarràs). Ara bé d'ací, amb el canvi de -y en -l: «Qui haver vol / d'elles <les dones> *costol* / quant és malalt, / farà bon salt / del lit al vas» o sigui 'a la tomba' JRoig (*Spill*, 8086) i *costòls* rima en o oberta en el *Torca* many, 1511, 9. *Custodiar* [1599]. *Custodi* [1329].

Cut, V. *cotxo* (COTXINILLA) *Cutani*, V. *cuti-* (COTNA) *Cutascar*, V. *escatainar* *Cutcurufull*, V. *cap* i *cogulla* *Cuteri*: en la fórmula de jocs infantils *uni-dori-teri-cuteri* --- (que *AlcM*, s. v. *vuit*, 826.18f. dóna com a emp. i gir., i que és coneguda en el Baix Llobregat i molts llocs), no hi ha més que influència superficial de *cuit*=*l'acuit*; es tracta d'una antiga fórmula escolar infantil mig-llatina *un i dos i ter i quater sicut non vere viri virorum* --- 'un i dos, i tres, i quatre vegades, com homes no de debò, dels homes ---'.¹

¹ *Seculumberi*, alteració de *sicut non vere* en la formuletta que *AlcM* recull al Baix Empordà. *Matala veri*, que, en lloc d'allò, dóna de Girona; que jo he sentit a la zona central i que ens deia per fer-nos jugar el montserratí Amadeu Vives, vindria potser de *tanquam non vere* (>, amb metàtesi. *matqua non*).

Cuteu, pres del fr. *couteau* 'coltell' *Cuti*, V. *cotxo* (COTXINILLA)

CUTIBUT, com a nom d'un animal malèfic en JRoig, *Spill*: no veig com un nom així podria ser «d'origen semític» (*AlcM*): els mots àrabs amb sufix -ūt són rars, i tant aquests com els hebreus són abstractes, no pas noms de bèsties. En els noms del cocodríl, que figuren en bestiaris occitans i en el *Libro de B. Amor*, es veu com aquest mot exòtic es va encreuar, gràcies a una vaga semblança de forma, amb el nom de la guatlla (COTURNICEM) i de la *cotoliu*, donant formes com *cocadriz*, *cotodriu* (veg. ací s. v. COCODRIL). Ací hi pot haver un poc del mateix i alhora influència del nom d'un ocell no massa diferent de la guatlla i de la cotoliu, o sigui la *puput*.

Cutícula, *cuticular*, V. *cutis* (COTNA)

CUTIMANYA, 'insecte aquàtic molt petit, però de picada molt dolorosa, que molesta els borbadors en les marjals d'arròs valencianes', potser del ll. CULICE MAGNA 'gros mosquitet', que en mossàrab passaria a *kuřimāya* (= *kuřimāya*) canviat en *cutimanya* per dissimilació de palatals. □ 1.^a doc.: 1915, Mestre Noè, *VocTort.*, BDC III, 93. Aquest escriu *cutimanya*, amb definició potser no prou exacta, «sangonera».

El *Vocab. del Maestrat* de GaGirona donava també *cutimanya*, com a propi de Vinaròs, dient vagament que era «cert peix» (p. 190). I J. G. M. en llegir-ho el 1936 ja em comunicà que devia ser els que